

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ВЕКТОР У ШЕВЧЕНКОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА

Наталія Рибчинська

науковий співробітник відділу наукової бібліографії
ЛННБ України ім. В. Стефаника

Про жанрове розмаїття шевченкознавчих досліджень В. Дорошенка (1870–1963), а саме: бібліографічні покажчики, огляди літератури, наукові статті, рецензії, публікації науково-популярного характеру. Особливу увагу заакцентовано на персональному бібліографічному покажчику Т. Шевченка, підготовленому в рамках проекту Українського наукового інституту у Варшаві «Повне видання творів Т. Шевченка» (Т. 16).

Ключові слова: історія української бібліографії шевченкознавство, персональний бібліографічний покажчик, огляд літератури.

The Shevchenkian research of V. Doroshenko (1870–1963) is notable for its genre diversity: bibliographic indexes/bibliography, literature reviews, research articles, reviews, popular science publications. The most attention in the article is accented on his most valuable academic/scientific work is the personal bibliographic index/bibliography of T. Shevchenko prepared within «The Complete Edition of T. Shevchenko's Work» (V. 16) project of the Ukrainian Scientific Institute in Warsaw.

Keywords: history of Ukrainian bibliography, Shevchenko studies, personal bibliographic index, literature review.

О жанровом разнообразии шевченковедческих исследований В. Дорошенко (1870–1963), а именно: библиографические указатели, обзоры литературы, научные статьи, рецензии, публикации научно-популярного характера. Особое внимание акцентируется на персональном библиографическом указателе Т. Шевченко, подготовленном в рамках проекта Украинского научного института в Варшаве «Повне видання творів Т. Шевченка» (Т. 16).

Ключевые слова: история украинской библиографии, шевченковедение, персональный библиографический указатель, обзор литературы.

Шевченкознавство складає вагомому частку наукової спадщини Володимира Дорошенка. Відомості про його шевченкіану можна почерпнути з бібліографічного покажчика та списків праць В. Дорошенка, вміщених у роботах С. Микитки [18] і Н. Королевич [15; 16],

В. Міяковського [19] й О. Данка [6]. В останні роки з'явилося кілька публікацій про шевченкознавчі напрацювання В. Дорошенка, зокрема Г. Біловус [3; 4], О. Супронюк [25] та О. Яблонської [29].

Але найінформативнішою вважаємо статтю самого В. Дорошенка «Мої шевченкознавчі праці», надруковану 1955 р. в Нью-Йорку у четвертому річнику збірника «Шевченко» [7]. Текстова частина у поєднанні із повноцінною середтекстовою бібліографією дозволяє визначити основні жанри шевченкознавчих досліджень автора: бібліографічні покажчики, огляди літератури, наукові статті, рецензії, публікації науково-популярного характеру. Доповнює цей матеріал доповідь Володимири Васишин (літературне ім'я Міра Гармаш), доньки В. Дорошенка, виголошена в 1996 р. на міжнародній конференції у Києві й опублікована в окремому збірнику [5]. З неї додатково можна почерпнути відомості про шевченкознавчі напрацювання бібліографа в останні роки життя.

Творчістю Шевченка В. Дорошенко зацікавився ще під час навчання у Прилуцькій гімназії. Свої знання про великого українського поета значно поглибив у роки студій у Московському університеті. Але тільки у Львові, куди він емігрував у 1909 р., завдяки багатій шевченкіані у фондах бібліотеки НТШ, отримав можливість всебічного вивчення обставин життя і різних граней творчості Кобзаря. Саме тут окреслився основний, бібліографічний, вектор його шевченкознавчих досліджень, який і є об'єктом пропонованого дослідження.

Відомо, що напередодні столітнього ювілею Кобзаря В. Дорошенко, як управитель Бібліографічного бюро НТШ, отримав завдання скласти бібліографічний покажчик поета, що мав охопити матеріал до 1914 р. [28, с. 20]. У процесі роботи вчений пересвідчився, що найгрунтовніший на той час покажчик М. Комарова «Г. Шевченко в литературе и искусстве» [14] треба не лише суттєво доповнювати, а й перевіряти *de visu*, оскільки чимало відомостей у ньому були взяті з «других» і навіть з «третіх» рук. У своїй роботі В. Дорошенко опирався передовсім на багаті фонди бібліотеки НТШ, у якій йому судилося пройти шлях від тимчасового працівника до директора книгозбірні, та інших львівських книгозбірень. Аби прискорити роботу, укладач залучив до співпраці

помічників. «За перегляд галицьких газет, — писав він, — я посадив знайомих студентів львівського університету, які вишукували матеріали й списували їх на картки, які я потім перевіряв» [7, с. 34]. Окрім того, на його прохання, бібліографічні відомості надсилали друзі та знайомі, що навчались в Австрії, Німеччині, Росії. Про хід підготовки покажчика упорядник доповідав 25 червня 1914 р. на засіданні Бібліографічної комісії товариства [24, арк. 1].

Вибух Першої світової війни завадив появі покажчика, але не зняв його з порядку денного, тому В. Дорошенко й далі продовжував збирати матеріал. Особливо він активізував свою діяльність напередодні ювілейного 1924 р., але й тоді видати бібліографічний покажчик не вдалося. Упорядник пояснював таку ситуацію як об'єктивними (фінансова скрута в НТШ), так і суб'єктивними причинами (певне недооцінювання бібліографічної роботи тодішнім керівництвом Товариства).

Щоб оприлюднити бодай деякі зібрані матеріали, В. Дорошенко опублікував у цей період кілька спеціальних бібліографічних оглядів шевченкознавчої літератури. Окрім того, шевченкіана була широко представлена і в його роботах загального характеру, передовсім у бібліографічному покажчику «Література україноведення за 1912 г.», опублікованому як третій випуск видання Імператорської Академії Наук у Петрограді «Обозреніє трудов по славяноведенію» за 1912 рік [13]. З великою вірогідністю можна припустити, що саме В. Дорошенку належить короткий огляд літератури «Ювілейні Шевченківські видання в Галичині», що був надрукований в 1914 р. під криптонімом В. Д. у науковому трьохмісячнику «Україна» [12]. Ця робота не зафіксована у бібліографічних покажчиках праць В. Дорошенка і навіть випала з поля зору самого автора, але багато в чому подібна до його оглядів 20-х рр., як «Новіша література Шевченкознавства» [9], «Нові досліді над Шевченком» [8], «Шевченкознавство за останнє десятиліття (1914–1924)» [11].

Властиво найбільшою ґрунтовністю з-поміж згаданих публікацій вирізняється огляд, у якому бібліограф спробував підсумувати шевченкознавчу літературу за останніх десять років. З протоколу засідання Бібліографічної комісії НТШ довідуємось, що

15 березня 1925 р. був заслуханий реферат В. Дорошенка «Шевченкознавство за останнє десятиліття (1914–1924)», який після обговорення рекомендували до публікації в журналі «Стара Україна» [24, арк. 6]. Згодом він вийшов також як окремий відбиток. Подібно до попередніх робіт, автор обмежився переглядом наукової літератури, залишивши поза увагою численні публікації, що, за його словами, були «переливанням із пустого в порожнє, яке практикується в нашій пресі що року підчас Шевченкових роковин» [11, с. 1]. Структурно огляд поділяється на дві частини: видання творів Шевченка та література про життя і творчість поета. В другій частині виокремлено 5 розділів: «1. Матеріяли до біографії Шевченка; 2. Студії над Шевченком; 3. Шевченко як маляр; 4. Культ Шевченка; 5. Бібліографія». Попри те, що автор назвав цю публікацію «коротким інформативним оглядом», у ній виразно відчувається критичний акцент. Адже В. Дорошенко був не тільки бібліографом, а й добрим літературознавцем. Він не обмежився переліком шевченкознавчої літератури, що вийшла друком упродовж десяти останніх років, а й подав свої, достатньо фахові, коментарі й зауваження. Опрацьовуючи видання творів Шевченка, автор оцінював редакторську роботу, ґрунтовність передмов, інформативність приміток, наявність ілюстративного матеріалу. Як найвартісніше він виділив 5-томне видання, здійснене в 1919–1920 рр. «Українською Накладнею» Я. Оренштайна під редакцією Богдана Лепкого. В другій частині огляду привертає увагу розділ «Студії над Шевченком», у якому відображена література про життя і творчість поета. Згадуючи прізвища багатьох авторів, які намагались відтворити життєпис Кобзаря (П. Зайцев, К. Широцький, П. Філіпович, М. Новицький, М. Возняк), В. Дорошенко був змушений констатувати, що «досі нема у нас поважної наукової біографії поета» [11, с. 5]. Натомість творчості Шевченка в цілому та вивченню окремих його творів присвячено поважні наукові збірники, ювілейні номери журналів і численні статті й розвідки.

Окремої згадки заслуговує розділ «Бібліографія», в якому Дорошенко оглянув бібліографічні покажчики, присвячені Т. Шевченку. Він здійснив фаховий аналіз праці М. Яшека [30], відзначивши хиби в упорядкуванні та бібліографічному описі творів

Шевченка, виявив лакуни, зокрема відсутність західноукраїнських та закордонних видань, і навіть зробив зауваження щодо незадовільного технічного виконання [11, с. 8]. Доволі високу оцінку отримала робота О. Багрія «Шевченковская студия» [1], яка, на думку В. Дорошенка, призначалась для початкового етапу вивчення творчості Кобзаря і могла бути досить корисною для студентства і ширшої публіки.

Аналогічний огляд шевченкознавчої літератури за 1925 р. В. Дорошенко опублікував у 1926 р. у празькому часописі «Славянская книга» [10]. Найбільшим здобутком у галузі шевченкознавства цього року автор вважав спеціальні збірники, присвячені Шевченку, а також ювілейні випуски українських часописів — «Україна» (Київ) і «Стара Україна» (Львів). В останній, зокрема, він виділив статтю П. Зайцева «Наш довг перед Шевченком», у якій автор окреслив головні desiderata шевченкознавства. З-поміж біографічних студій увагу бібліографа привернули статті М. Новицького, оперті на архівні матеріали. Подано в огляді й відомості про публікацію останньої статті І. Франка про Шевченка, оглянуто найновіші бібліографічні посібники.

У листопаді 1935 р., тобто напередодні 75-річчя смерті Шевченка, Бібліографічна комісія НТШ вкотре обговорила питання про необхідність підготовки персонального покажчика поета [24, арк. 10-10 зв.]. В. Дорошенко запропонував залучити до його укладання ще декількох осіб, позаяк виникла необхідність опрацювати матеріали, опубліковані в Радянській Україні. Присутній на засіданні К. Студинський ініціював утворення окремої Шевченківської підкомісії, до якої увійшли: Зиновій Городиський, Мирон Михайлов, Іларіон Собашев, Остап Тарнавський і Богдан Романенчук. Під час обговорення висловлювались побажання опрацювати публікації в часописах, а при потребі залучити до роботи студентів та пенсіонерів, які працюватимуть під керівництвом членів Комісії.

На жаль, ці плани не були реалізовані, і під егідою НТШ нічого так і не вийшло. Проте покажчик Шевченка усе ж побачив світ заходами Українського Наукового Інституту у Варшаві. «Повне видання творів Шевченка» в шістнадцяти томах за редакцією

П. Зайцева було запроектовано з ініціативи директора Інституту Олександра Лотоцького. Останній том, що вийшов у 1939 р., редакція відвела саме для бібліографії [23]. Попри задекларовану назву «Показчик видань Шевченкових творів та спис бібліографічних праць про Шевченка», до показчика увійшли тільки твори Шевченка. Як зазначав бібліограф, літературу про життя і творчість поета планували видати окремо у двох томах, але з початком Другої світової війни Інститут припинив свою видавничу діяльність. З цієї ж причини не з'явився бібліографічний показчик «Шевченко — майстер образотворчого мистецтва» (1830–1938), який Дорошенко опрацював для дванадцятого тому видання. Через брак місця редактори видання вирішили подати його у тринадцятому томі, але цей том не вийшов [7, с. 35-36]. З підготовленого до друку шістнадцятого тому укладач виготовив у Львові на якіснішому папері окремий відбиток під назвою «Бібліографічний показчик творів Т. Шевченка», на якому проставлений 1938 рік видання [2].

Бібліографічний масив складається з чотирьох розділів: «I. Шевченкові твори; II. Фототипічні знімки з Шевченкових рукописів; III. Фальсифікати Шевченкових творів; IV. Чужі твори, приписувані Шевченкові». Основу показчика склав перший розділ, в якому у хронологічній послідовності зареєстровані всі першодруки Шевченкових творів. Поруч з першодруками в одній позиції подані пізніші передруки, які вийшли окремими виданнями. Ретельно зафіксовані й описані усі прижиттєві публікації поета. Від часу появи у 1867 р. перших повних збірок творів Шевченка, виданих Дмитром Кожанчиковим та Корнилом Сушкевичем, укладач брав до уваги тільки ті передруки, які з'явилися у наукових та закордонних видавництвах, за винятком хіба що передруків новознайдених творів. Він наголошував на тому, що не реєструє образотворчі праці, переклади іноземними мовами і музичні твори на слова Шевченка.

Упорядник добросовісно опрацював і використав усі доступні бібліографічні джерела, причому не тільки спеціальні шевченкіана, а й загальні ретроспективні і поточні бібліографічні показчики. Одночасно, за словами П. Зайцева, В. Дорошенко подав

багато нового матеріалу, зокрема вмістив докладні відомості про перший повний (львівський) Кобзар 1867 р., вперше описав рідкісне женецьке видання 1881 р., спростував численні помилки попередніх покажчиків і майже з вичерпною повнотою зібрав літературу, що торкається зареєстрованих видань [23, с. VII].

Дійсно, робота В. Дорошенка виконана на високому методичному рівні. Завдяки наочному перегляду видань вчений подав повні й точні бібліографічні записи, розкрив зміст збірників, причому із зазначенням сторінок окремих публікацій. Окрім основного бібліографічного опису, дрібнішим шрифтом подано бібліографічні відомості з такими гаслами: «Передруки», «Рецензії», «Історія видання». Бібліографічний опис — дуже детальний. Укладач точно відтворив назви й підназви, зазначив редакторів, укладачів, авторів передмов, вказав друкарню, тираж, формат, серію, передав особливості пагінації, процитував мотто, яких достатньо багато. Подав також відомості про поліграфічні особливості видань, друкарські помилки. У низці описів бібліограф занотував інформацію про дозвіл цензури з відповідною датою, місцем, а подекуди й прізвиськом цензора. Бачимо, що деякі твори («Псалми Давидові», «Наймичка») проходили додатково ще й духовну цензуру. В окремих бібліографічних записах подані відомості про лакуни, спричинені втручанням цензури.

Задля встановлення тиражів Шевченкових видань В. Дорошенко здійснив велику пошукову роботу. Він опрацював державні бібліографічні покажчики Росії («Книжная летопись»), УСРР («Літопис українського друку»), Польщі («Urządowy wykaz druków»), переглядав книги замовлень друкарень НТШ й «Діла», протоколи товариства «Просвіта». При потребі вивчав мемуарну літературу, звертався до епістолярних матеріалів. Необхідні відомості надсилали також і самі видавці, зокрема: Я. Оренштайн, В. Королів-Старий, Г. Гануляк, М. Таранько, І. Чепига та ін.

Бібліографічний покажчик вміщує велику кількість ілюстрацій: титульні аркуші, обкладинки, окремі сторінки періодичних видань і збірників з Шевченковими творами. Подано 23 портрети редакторів видань Шевченка, зокрема: Є. Гребінки, П. Куліша, О. Барвінського, Г. Рожанського, О. Русова, Ф. Вовка, Б. Лепкого та ін.

Як згадував В. Дорошенко, поруч з іншими він планував подати портрет Голови Комісії для видання творів Шевченка при Українському Інституті у Варшаві Олександра Лотоцького, але той категорично це заборонив [7, с. 36]. Тому в шістнадцятому томі, виданому під егідою Інституту, була вміщена репродукція портрета Т. Шевченка роботи В. Касіяна (с. 265), але у львівському відбитку 1938 р. на її місці укладач усе ж подав портрет О. Лотоцького.

Бібліографічний покажчик має розгалужений науково-довідковий апарат з великим евристичним потенціалом: передмову «Від упорядчика»; «Список скорочень»; «Річевий покажчик видань», структурований за типами видань (повні збірки творів, збірки поезій, зокрема й Кобзарі, щоденник, листування, твори російською мовою); «Абетковий покажчик творів», структурований за жанрами (поезії, російські поезії, повісті й оповідання, драматичні твори, листи, дрібні твори); «Абетковий покажчик осіб (окремо подані редактори й упорядники, ілюстратори, цензори, видавці), видавництв, часописів, міст та ілюстрацій»; «Errata».

У шістнадцятому томі варшавського видання додатково є передмова Комісії для видання творів Шевченка (П. Зайцева за Дорошенком) [23, с. III-VIII], а наприкінці — дві статті самого В. Дорошенка. Рецензенти відзначали особливе значення першої з них — «Шевченко в цифрах», що є спробою дослідження феномену друкованості Шевченка [23, с. 327-343]. Для бібліометричного аналізу процесу видання і поширення творів Шевченка автор вдало поєднав текстовий і табличний формат, який дозволяє простежити різні хронологічні відрізки, тиражі, мовні й територіальні аспекти, статистику збірок та окремих творів тощо. За підрахунками В. Дорошенка всього вийшло 476 окремих видань Шевченка загальним тиражем 4.923.440 примірників. Найбільше їх надруковано у Києві, Харкові, Петербурзі та Львові. Найчастіше видавався «Кобзар», з-поміж окремих творів найбільше публікувались поеми «Катерина», «Наймичка», «Гайдамаки».

Велику вартість має і друга стаття В. Дорошенка «Бібліографія Шевченкознавства» [23, с. 345-355], в якій автор подав огляд бібліографічної шевченкіани, починаючи від першого прижиттєвого списку, опрацьованого 1860 р. Миколою Гербелем для прижиттєвого видання «Кобзарь в переводе русских поэтов». Загалом у

статті оглянуто понад 40 бібліографічних посібників, які уклали М. Комаров, Б. Грінченко, М. Яшек, О. Багрій, М. Сумцов, М. Плевако, Ю. Меженко, О. Дорошкевич, П. Богацький та ін. На відміну від звичайного реєстру, жанр огляду, в якому В. Дорошенко був справжнім майстром, дозволив йому подати відомості про структуру й обсяг окремих покажчиків, відзначити їх переваги й недоліки, оцінити роботу укладачів, зазначити основні рецензії. Особливу вартість цій публікації забезпечила компетентність автора, котрий чверть століття присвятив бібліографії шевченкознавства.

З-поміж критичних відгуків на бібліографічний покажчик Шевченка, складений В. Дорошенком, передовсім варто згадати рецензію Є. Ю. Пеленського, вміщену в четвертому річнику «Української книги», виданому «Українським видавництвом» у 1942 р. під назвою «У століття Шевченкового «Кобзаря», 1840–1940» [21]. Є. Ю. Пеленський назвав покажчик справжньою науковою роботою, капітальною бібліографією, «що стоїть безконечно вище від усіх дотеперішніх Шевченкових покажчиків багатством зібраного матеріалу, солідністю його опрацювання й продуманістю методологічних заłoженнь». Попри те, що підготовка Шевченкових покажчиків створює в українській бібліографії найскладніші проблеми, укладач, на думку рецензента, зумів вибрати із моря надрукованого те, що справді для науки найцінніше, найсуттєвіше і виявив справжню майстерність в систематизації та бібліографічному описі матеріалу. Є. Ю. Пеленський вважав, що «цей фундаментальний покажчик займе загалом в українській бібліографії одне з найперших місць» [21, с. 192].

Рецензент подав також свої критичні зауваження — всього 15 пунктів. Найсуттєвіше з них стосувалось вірша «Три дари», який був помилково приписаний Шевченкові. Також рецензент побачив пропуски у третьому й четвертому розділах покажчика. Достатньо слушною була порада подавати різні томи видання в межах одного року як один бібліографічний запис, натомість відбитки — реєструвати як окремі позиції. Доречним, на думку рецензента, був би список переглянутих газет і журналів. Щоправда, своїм зауваженням сам Є. Ю. Пеленський не надавав принципового значення, а вважав їх, скоріше, рекомендаціями, які укладач міг би взяти до уваги в майбутніх перевиданнях покажчика.

Високо оцінив бібліографічний показчик відомий український книгознавець Юрій Меженко, бібліограф та колекціонер творів Шевченка. У своєму листі до В. Дорошенка від 19 жовтня 1940 р. він писав: «Я ніколи не кажу компліментів, але Ваша бібліографія є зразкова. Зрозуміло, що одна людина, особливо в умовах, в яких працювали Ви, не спроможна охопити все. Проте Ви зробили значно більше того, як це було можливо. Честь Вам і слава» [17, с. 106]. Інші листи Ю. Меженка засвідчують, що В. Дорошенко продовжував опрацьовувати бібліографію Т. Шевченка, причому цікавився не лише новинками, а й виданнями попереднього періоду задля правок і доповнень. Не полишив він цих занять і на еміграції — в Чехословаччині, Німеччині й США.

У 1961 р. бібліографічний показчик творів Шевченка був перевиданий у межах проекту, здійсненого українською діаспорою. У видавництві Миколи Денисюка у Чикаго вийшло друге, доповнене видання творів Т. Шевченка в 14 томах, де бібліографія подана в останньому чотирнадцятому томі [22]. Відповідно до рекомендації Є. Ю. Пеленського В. Дорошенко уточнив назву праці: «Показчик видань Шевченкових творів: першодруки й окремі видання та спис літератури про них». До першої частини книги «Видання за роки 1840–1938» увійшов матеріал, передрукований без змін із шістнадцятого тому варшавського видання, друга частина отримала назву «Видання за 1939–1961 і доповнення до Частини I». Вона вміщує окрему передмову укладача; хронологічний показчик літератури 1939–1960 рр. з продовженням пагінації, використаної у першій частині; статті «Бібліографія Шевченкознавства» і «Шевченко в цифрах», опрацьовані за матеріалами 1939–1961 рр.; власну систему допоміжних показчиків. Окремим блоком укладач подав описи пропущених видань, правки і доповнення як до першої, так і до другої частин бібліографічного показчика, зокрема й літературу за 1961 рік (16 бібліографічних записів) [22, с. 418-421].

Попри аналогічну структуру і методику укладання, друга частина помітно поступається першій. Як зазначив укладач у передмові, йому не вдалось віднайти в бібліотеках США багатьох Шевченкових видань, передовсім опублікованих в СРСР. Ще більше

проблем виникло з радянською періодикою. Натомість подана «майже вичерпна інформація про видання, що виходили на Скитальщині і, взагалі, у Вільному світі» [22, с. 362]. Дійсно, тут можна віднайти достовірні відомості про раритетні видання 1945–1947 рр., опубліковані у Міндені, Авгсбургу, Регенсбурзі, Ротенбурзі, Солінгені, Мюнхені. Завдяки допомозі окремих осіб і установ В. Дорошенко зміг зареєструвати книги, надруковані в різних країнах Європи, Північної та Південної Америки. Це надзвичайно цінні бібліографічні відомості для українського шевченкознавства, зважаючи на те, що радянські бібліографи не могли вести облік подібних видань через ідеологічну цензуру. З цієї ж причини і сам В. Дорошенко став у СРСР персоною non grata, тому і його, і складені ним ґрунтовні бібліографічні покажчики радянські автори переважно ігнорували. Навіть у мета-бібліографічному покажчику, виданому в 1961 р. в Києві [27], немає про них жодної згадки. Натомість у передмові до бібліографічного покажчика, опублікованого Книжковою палатою УРСР в 1964 р., читаємо: «Шістнадцятий том так званого повного видання творів Т. Шевченка, виданий в 1938 році за кордоном, містить бібліографію творів поета, складену В. Дорошенком. В цій бібліографії виявилась насамперед буржуазно-націоналістична концепція автора. Покажчики шевченкіани, що часто друкуються в зарубіжних буржуазно-націоналістичних виданнях, а також пере-видання раніше випущених мають на меті принизити досягнення радянського шевченкознавства, дезінформувати читачів» [26, с. 9]. Гадаємо, що автор передмови Ф. Сарана був змушений задекларувати позицію казенно-офіційного радянського шевченкознавства, незалежно від власних переконань. Адже бібліографи і вчені знали про справжню вартість роботи. Показовою у цьому плані є інформація бібліографа М. Мороза, подана в примітках до його статті про В. Дорошенка: «У розмові з Ю. Меженком у 1963 році автор цієї статті [тобто М. Мороз] запитав, чи є потреба в опрацюванні бібліографії видань творів Т. Шевченка. Ю. Меженко відповів, що такої потреби немає і не буде. Таку бібліографію склав досконало В. Дорошенко, інакше вийшло б переписати в нього» [20, с. 107].

Таким чином, завдяки зусиллям В. Дорошенка бібліографічна шевченкіана збагатилась фаховими оглядами літератури, які подавали актуальну інформацію для тодішнього дослідника й читача. А капітальний персональний показчик Т. Шевченка і його перевидання стали найбільшим здобутком В. Дорошенка як бібліографа й увійшли в золотий фонд української бібліографії ХХ ст.

1. *Багрий А. В.* Шевченковская студия. Введение в изучение Шевченка. Темы для литературных работ. Библиография / *А. В. Багрий*. — Владикавказ : Типография 1-й Владикавказской артели Инвалидов печатников, 1923. — 50, [1] с.
2. Бібліографічний показчик творів Т. Шевченка / склав *Володимир Дорошенко*. — У Львові : накладом автора, 1938. — 324 с. — Відбиток з «Повного видання творів Тараса Шевченка» ; т. 16.
3. *Біловус Г.* До видання творів Т. Шевченка у Варшаві (1932–1939) / *Галина Біловус* // Краків-Львів: книги, часописи, бібліотеки ХІХ–ХХ ст. / Кафедра бібліотекознавства і бібліографії Львівського національного університету імені Івана Франка ; Інститут наукової інформації і бібліотекознавства Педагогічного університету імені Комісії національної освіти у Кракові. — Львів, 2011. — Т. Х. — С. 129-133.
4. *Біловус Г. Г.* Шевченкознавство в науково-публіцистичній спадщині В. Дорошенка / *Г. Г. Біловус* // Слово в словаре и дискурсе : сб. науч. статей к 50-летию Харри Вальтера. — Москва : Эллис, 2006. — С. 698-702.
5. [*Василишин Володимира*]. Шевченкіана в працях Володимира Дорошенка / *Міра Гармаш* // Тарас Шевченко і національно-визвольні змагання українського народу : зб. матеріалів міжнар. наук. конф., 20-21 трав. 1996 р. — Київ, 1998. — С. 174-179.
6. *Данко О.* Володимир Дорошенко — праця для книжної культури / *Осип Данко* // Бібліографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1909–1939): напрями діяльності та постаті : зб. наук. праць / упорядкув. і заг. ред. текстів *Л. І. Ільницької* ; НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника. — Львів, 2010. — С. 101-128.
7. *Дорошенко В.* Мої шевченкознавчі праці / *Володимир Дорошенко* // Шевченко. — Нью-Йорк, 1955. — Річник 4. — С. 33-40.
8. *Дорошенко В.* Нові досліді над Шевченком (Шевченківський Збірник. Т. 1. Вид. Сорабкопа, Київ, 1924) / *Вол. Дорошенко* // Діло. — 1924. — Чис. 166. — С. 2 ; чис. 167. — С. 2-3.

9. *Дорошенко В.* Новіша література Шевченкознавства / *Володимир Дорошенко* // *Громадський вістник*. — 1923. — Чис. 55. — С. 6-7.
10. *Дорошенко В.* Шевченкознавство в 1925 р. / *Вол. Дорошенко* // *Славянская книга*. — Прага, 1926. — Чис. 4/5. — С. 215-220.
11. *Дорошенко В.* Шевченкознавство за останнє десятиліття (1914–1924) : (короткий інформативний огляд) / подав *В. Дорошенко*. — У Львові : накладом В. Дорошенка. З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка, 1925. — 8 с. — Передрук із «Старої України». — 1925. — Кн. III-IV.
12. [*Дорошенко В. J.*] Ювілейні Шевченківські видання в Галичині / *В. Д.* // *Україна*. — 1914. — Кн. 3. — С. 103-104.
13. *Дорошенко В. В.* Література україноведенія за 1912 г. / *В. В. Дорошенко*. — Петроград : Типографія Імператорської Академії наук, 1914. — С. 477-536. — Отдельный оттиск из издания «Обозрение трудов по славяноведению». — 1912. — Вып. III.
14. *Комаров М. Т.* Шевченко в літературі і мистецтві : бібліографічний указатель матеріалів для вивчення життя і творчості Т. Шевченка / *составил М. Комаров*. — Одеса : Типографія Е. І. Фесенко, 1903. — 141, [4] с.
15. *Королевич Н. Ф.* Бібліографічна діяльність В. В. Дорошенка (1879–1963) : біобібліографічний нарис / *Н. Ф. Королевич*. — Київ : Нац. парл. б-ка України, 1995. — 36 с. — (Видатні діячі української книги).
16. *Королевич Н. Ф.* Володимир Дорошенко (1879–1963) // *Королевич Н. Ф.* Українські бібліографи ХХ століття : навч. посіб. для інститутів культури України / *Н. Ф. Королевич* ; [за ред.: *В. Г. Волох* та *В. В. Патоки*]. — Київ : Кн. палата України, 1998. — С. 111-137.
17. *Листи Юрія Меженка до львів'ян (1923–1969)* / авт.-упоряд. *Марія Вальо* ; ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. — Львів, 2002. — 324 с.
18. *Микитка С.* Володимир Дорошенко : з нагоди 75-річчя визначного вченого й громадянина / *Степан Микитка* ; з передм. *Олександра Оглоблина*. — Філадельфія : накладом Гуртка Приятелів, 1955. — 36 с.
19. *Міяковський В.* Володимир Вікторович Дорошенко (1879–1963) : (у п'ятьліття смерті) / *Володимир Міяковський* // *Український історик*. — 1969. — № 1/3. — С. 45-55 ; № 4. — С. 30-37.
20. *Мороз М. О.* Видатний бібліограф і літературознавець Володимир Дорошенко / *М. О. Мороз* // *Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка: книги і люди : матеріали круглого столу*. — Львів, 1996. — С. 102-108.

21. *Пеленський Є. Ю.* [Рецензія] / *Є. Ю. Пеленський* // Українська книга. — Львів ; Краків : Українське видавництво, 1942. — [Кн.]. IV : У століття Шевченкового «Кобзаря», 1840–1940. — С. 191-194. — Рец. на кн.: Бібліографічний покажчик творів Т. Шевченка / склав *Володимир Дорошенко*. — У Львові : накладом автора, 1938. — 335, [5] с.
22. Покажчик видань Шевченкових творів: першодруки й окремі видання та спис літератури про них / зібрав і впорядкував *Володимир Дорошенко*. — 2-ге перероб. й значно допов. вид. — Чикаго : Вид-во Миколи Денисюка, 1961. — 505 с. — (Повне видання творів Т. Шевченка ; т. 14).
23. Покажчик видань Шевченкових творів та спис бібліографічних праць про Шевченка / зібрав і впорядкував *Володимир Дорошенко*. — Варшава ; Львів : Український Науковий Інститут, 1939. — VIII, 357 с. : іл., табл. — (Повне видання творів Тараса Шевченка ; т. 16 : Бібліографія).
24. Протоколи Бібліографічної комісії товариства // ЦДІА України у Львові. — Ф. 309 (Наукове товариство ім. Шевченка), оп. 1, спр. 658. — 24 арк.
25. *Супрунок О.* Шевченкознавчі праці Володимира Дорошенка / *О. Супрунок*. — 2000. — № 4. — С. 162-169.
26. Т. Г. Шевченко : бібліографічний покажчик (1917–1963) / уклад. *М. І. Багрич* ; передм. «Тарас Шевченко в бібліографії» *Ф. К. Сарани*, с. 5-10. — Харків : Ред.-вид. відділ Книжкової палати УРСР, 1964. — 154 с.
27. Тарас Григорович Шевченко : бібліографія бібліографії, 1840–1960 / упорядкув. та підгот. до друку *І. З. Бойко, Г. М. Гімельфарб* ; відп. ред. *Є. П. Кирилюк*. — Київ : АН УРСР, 1961. — 75 с.
28. Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка у Львові. — Львів, 1913. — Чис. 53/56, вип. 3. — 31 с.
29. *Яблонська О.* Володимир Дорошенко в історії українського шевченкознавства / *О. Яблонська* // Шевченкознавство: ретроспективи і перспективи : зб. пр. Всеукр. (36-ї) наук. шевченківської конф., 18-19 квіт. 2007 р. / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, ЧНУ ім. Б. Хмельницького, Черкаський наук. центр. — Черкаси : Брама-Україна, 2007. — С. 97-105.
30. *Яшек М. Т.* Шевченко : матеріали до бібліографії (рр. 1903–1921) / *Микола Яшек* ; Центральний Бібліографічний Відділ. — Харків : Всеукр. Держ. Вид-во, 1921. — Вип. 1. — 104, [4] с.